

Dr hab. Damian Walentek

Profesor Akademii Muzycznej

im. K. Szymanowskiego w Katowicach

Wydział Instrumentalny

Dziedzina: Sztuki muzyczne

Dyscyplina artystyczna: Instrumentalistyka

Recenzja w postępowaniu doktorskim mgra Wojciecha Jelińskiego

Zleceniodawca recenzji:

Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu, pismo z dnia 21.05.2020. Zlecenie podjęte w oparciu o Ustawę z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 poz. 882).

Dotyczy:

Uchwały nr 1/II/2016/2017 Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu z dnia 24 października 2016 w sprawie wszczęcia przewodu na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie instrumentalistyka mgra Wojciecha Jelińskiego (na wniosek Kandydata)

oraz

Uchwały nr 3/II/2016/2017 Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu z dnia 24 października 2016 w sprawie wyznaczenia mnie recenzentem pracy doktorskiej mgra Wojciecha Jelińskiego, zatytułowanej: *Brzmieniowość w solowej i kameralnej polskiej twórczości puzonowej II połowy XX i XXI wieku na podstawie wybranych kompozycji*.

Do przesłanego mi przez Rektora, dr hab. Halinę Lorkowską, prof. Akademii Muzycznej w Poznaniu pisma z dnia 21.05.2020 informującego o powierzeniu mi obowiązku recenzenta w wymienionym wyżej przewodzie, została dołączona następująca dokumentacja:

- Dokumentacja działalności artystycznej, dydaktycznej i organizacyjnej Kandydata
- Egzemplarz pracy doktorskiej
- Uchwała nr 1/II/2016/2017 Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu z dnia 24 października 2016 w sprawie wszczęcia przewodu i wyznaczenia osoby promotora wraz z wynikami głosowań w powyższych sprawach
- Uchwała nr 3/II/2016/2017 Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu z dnia 24 października 2016 w sprawie wyznaczenia osoby promotora wraz z wynikiem głosowania w powyższej sprawie
- Oświadczenia współwykonawców dzieła artystycznego

Dokumentacja działalności została przygotowana dość starannie, ułożona chronologicznie z logicznym podziałem na segmenty. Wykaz koncertów nie zawiera jednak często nazwisk współwykonawców, czasem brak jest nawet programu, jaki został wykonany. W kserokopiach plakatów, programów czy wycinków prasowych warto byłoby zaznaczyć markerem nazwisko Doktoranta lub zespół w którym brał udział – czasem przy większej ilości tekstu bardzo trudno zlokalizować istotę dokumentującą wydarzenie. Brakuje również oświadczenia reżysera nagrań potwierdzających realizację koncepcji artystycznej Doktoranta.

Podstawowe dane o kandydacie

Mgr Wojciech Jeliński urodził się w Poznaniu. Ukończył Poznańską Ogólnokształcącą Szkołę Muzyczną im. Mieczysława Karłowicza – w dokumentacji Kandydat nie wymienił jednak nazwiska swojego pedagoga instrumentu głównego. Ukończył Akademię Muzyczną im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu w klasie dra hab. Macieja Łakomego i w dniu 9 lipca 2013 uzyskał tytuł zawodowy magistra sztuki z wynikiem bardzo dobry z wyróżnieniem. Jest również absolwentem Hochschule für Musik Hans Eisler w Berlinie, gdzie studiował w klasie prof. Christharda Gösslinga. W 2016 został stypendystą Orchester Akademie der Berliner Philharmoniker.

Od 2014 jest zatrudniony w Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu, aktualnie na stanowisku asystenta. Równolegle prowadzi działalność w zespole muzyki współczesnej Sepia Ensemble oraz w kwartecie puzonowym TrombQuartet. Występował jako solista z kilkoma orkiestrami, nagrał kilka płyt CD. Artysta w szczególności upodobał sobie wykonania utworów XX i XXI wieku, ma na swym koncie również prawykonania. Jako członek zespołów kameralnych i orkiestrowych uczestniczył w licznych koncertach, w tym także podczas festiwali muzycznych w kraju i za granicą.

Wojciech Jeliński często i chętnie uczestniczył w konkursach muzycznych. Do niewątpliwych sukcesów zaliczyć należy między innymi kwalifikację do ćwierćfinału Konkursu ARD w Monachium (2015), zdobycie Wyróżnienia w Międzynarodowym Konkursie Instrumentów Dętych w Brnie (2013), kwalifikację do półfinału Międzynarodowego Konkursu Muzycznego im. Michała Spisaka w Dąbrowie Górniczej czy III Nagrodę w II Ogólnopolskim Konkursie Instrumentów Dętych Błaszanych w Katowicach (2010).

W przesłanej dokumentacji działalności artystycznej, dydaktycznej i organizacyjnej obejmującej lata 2009-2016 Doktorant wykazał wykonanie ponad 100 koncertów solowych i kameralnych, ponad 50 koncertów jako muzyk orkiestrowy między innymi Filharmonii Gorzowskiej, Filharmonii Poznańskiej, Sinfonii Iuventus a także takich zespołów jak Collegium F, l'Autumno czy Animatic. Wojciech Jeliński często brał udział w kursach muzycznych i warsztatach mistrzowskich, od 2014 roku także jako wykładowca. W zakresie dydaktyki wymieniona została praca na stanowisku asystenta w Akademii Muzycznej im. I.J. Paderewskiego (od roku 2014 do chwili obecnej) i nauczyciela gry na puzonie w Państwowej Szkole Muzycznej II st. im. Romana Maciejewskiego w Lesznie (2010-2016). Są też wymienione pierwsze sukcesy pedagogiczne ucznia i studenta. Godnym podkreślenia jest aktywna działalność organizacyjna koncertów, warsztatów i konferencji.

Z przesłanej dokumentacji wynika, że Wojciech Jeliński ubiega się o nadanie stopnia doktora po raz pierwszy.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska *Brzmieniowość w solowej i kameralnej polskiej twórczości puzonowej II połowy XX i XXI wieku na podstawie wybranych kompozycji* składa się z dzieła artystycznego w postaci płyty CD oraz jego opisu. Promotorem jest prof. dr hab. Roman Gryń.

Płyta zawiera nagrania dziewięciu utworów skomponowanych na puzon lub zespół z udziałem tego instrumentu:

1. Kazimierz Serocki – *Sonatina*
2. Witold Szalonek – *Improvisations sonoritiques*
3. Kazimierz Serocki – *Swinging music*
4. Henryk Mikołaj Górecki – *Muzyczka IV „Koncert puzonowy”*
5. Paweł Mykietyn – *U Radka*
6. Ewa Fabiańska-Jelińska – *Miniatures Sonoritiques*
7. Zbigniew Kozub – *Arthrea III*
8. Ewa Fabiańska-Jelińska – *Chorał i Toccata*
9. Artur Kroschel - *Smugi*

Współwykonawcami nagranych utworów są: puzoniści - Piotr Banyś, Marek Kaczor i Tomasz Kaczor, trębacze – Damian Kurek i Mateusz Wołczański, waltornistka – Paulina Matysiak, tubista – Mateusz Kurek, klarnecista – Szymon Jóźwiak, wiolonczelistka – Anna Szmatoła i kontrabasista – Mateusz Loska. Nagrań dokonał realizator – Łukasz Kurzawski w dniach 3-4 listopada 2018, 9 i 17 grudnia 2018 w Państwowej Szkole Muzycznej I i II st. Im. Wacława z Szamotuł w Szamotułach.

Nagrane utwory zostały skomponowane w latach 1954-2017 i reprezentują różne nurty i style polskiej muzyki drugiej połowy XX i XXI wieku. Godnym docenienia jest fakt sięgnięcia po twórczość autorów rodzimych i to aż dziewięciu kompozycji. Stanowią one wszystkie dla wykonawców spore wyzwanie, w szczególności w zakresie interpretacji, właściwego odczytu intencji kompozytorów i doboru brzmienia. Rzetelność Doktoranta w tym zakresie potwierdza opis dzieła artystycznego w postaci zbadania oraz dogłębnej analizy formalnej nagranych utworów, konieczności opanowania nowych, oryginalnych i niekonwencjonalnych, innowacyjnych sposobów wydobywania dźwięku z instrumentu, jego części i elementów konstrukcji.

Przedstawione nagrania dowodzą wysokich umiejętności wykonawczych Wojciecha Jelińskiego. Warsztat wykonawczy docenić można szczególnie w utworze Kazimierza Serockiego – *Sonatinie*. Ta niedługa kompozycja w stylu neoklasycznym, łącząca polską muzykę ludową ze współczesną harmonią, z pozoru nietrudna, z pewnością obnaży wszelkie ewentualne braki instrumentalisty. To utwór pogodny, czasem wręcz humorystyczny, jednakże z przejrzystą fakturą i klasycznym ujęciem brzmienia, artykulacji, intonacji, wymagający śpiewnej, lirycznej kantyleny i nienagannej, przejrzystej techniki w elementach o charakterze wirtuozowskim. Wszystkim tym elementom Doktorant sprostał, prezentując ładny, swobodny, wyrównany w całej skali instrumentu dźwięk; od dyskretnego lecz

brzmiącego *piano* do donośnego ale nie przeforsowanego *fortissimo*. Prawidłowa, czytelna artykulacja w *staccato*, czasem może w głośniejszych fragmentach nieco wymykała się wykonawcy spod kontroli. Jako słuchacz oczekiwałbym też nieco więcej ciepła w dłuższych dźwiękach. Te drobne uwagi nie burzą jednak mojego dobrego odbioru tego dobrze znanego – w szczególności muzykom grającym na instrumentach dętych blaszanych – utworu.

Pozostałe nagrania, które miałem przyjemność usłyszeć po raz pierwszy, ułożone w kolejności chronologicznej ukazują całą paletę możliwości barwowych puzonu. To efekt poszukiwań nowych, nieznanych dotąd efektów sonorystycznych przez polskich kompozytorów a i samego wykonawcy.

Udana interpretacja *Improvisations sonoristiques* Witolda Szalonka potwierdza wysoki potencjał twórczy i odtwórczy Wojciecha Jelińskiego. Szczególnie urzekły mnie niskie, głośne dźwięki *frullato* na początku utworu oraz zgrabne przedęcia alikwotów w środkowej jego części. Szalonek jako poszukiwacz nowych brzmień, zwłaszcza w odniesieniu do instrumentów dętych drewnianych, do dziś wzbudza różne odczucia. Dość powiedzieć, że w opisie pracy Dyplomantowi jawi się jako twórca wybitny a Zbigniew Kozub, którego utwór także znajduje się w prezentowanym dziele artystycznym, nazywa go antytalenciem a jego twórczość bezsensowną i pozbawioną talentu muzycznego.

Kolejny utwór to *Swinging Music* Kazimierza Serockiego. Utwór z czasów zainteresowania kompozytora muzyką rozrywkową, improwizowaną i *jazzową*. *Swingujący* rytm przewija się cały czas w różnych wariacjach a na jego tle prezentowane są różne efekty sonorystyczne różnych instrumentów, w tym także puzonu. Słyszymy zatem rezultaty uderzania w ustnik palcem lub otwartą dłoń, stosowanie preparacji czy eksperymenty z różnego rodzaju tłumikami. Mamy też prezentację fragmentów improwizowanych, dzięki którym wykonawca staje się niejako współtwórcą części tego dzieła.

Muzyczka IV „Koncert puzonowy” Henryka Mikołaja Góreckiego nie niesie w sobie idei poszukiwań nowych, eksperymentalnych brzmień. Napięcie i niepokój w pierwszej części utworu buduje realizowany w dynamice cztery *forte* przebieg sekundowy, nonowy i trytonowy w partii puzonu. Godnym podkreślenia jest wytrzymałość fizyczna wykonawcy i utrzymanie emocjonalnego, agresywnego charakteru tego segmentu. Druga część utworu, zupełnie odmienna przywołuje nieco klimat osławionej *III Symfonii* tego kompozytora.

Utwór Pawła Mykiety – *U Radka* ma pogodny, ekspresyjny ale i motoryczny charakter. Zwracają uwagę precyzyjne, dobrze zestrojone z klarnetem *glissanda* puzonu. To one nadają specyficznego kolorytu początkowej fazie utworu. W dalszej części dochodzi do zagęszczenia środków rytmicznych. Precyzyjna realizacja szesnastek w nieoczywistych skokach interwałowych *unisono* w klarnecie, puzonie i fortepianie mogą budzić podziw. Utwór zamyka fragment spokojny, wręcz relaksacyjny. Udana realizacja partii puzonu i interesujący, zmienny koloryt podkreślają ciekawy, nietuzinkowy charakter utworu.

Kolejny utwór to *Miniatures Sonoristiques* Ewy Fabiańskiej-Jelińskiej na puzon *solo*. Dzieło inspirowane twórczością Witolda Szalonka – jak określa kompozytorka – w szczególności utworem *Piernikiana*. Mamy tutaj całą paletę barw puzonu wydobytą nie tylko z instrumentu ale także jego części, elementów konstrukcyjnych lub przy pomocy tłumików. Całości dopełniają fragmenty

śpiewane przez wykonawcę. Zawarte w utworze efekty sonorystyczne wymagają sporej inwencji, wiedzy ale i należytego warsztatu wykonawczego by mogły zostać prawidłowo ukazane. Z tego zadania Doktorant wywiązał się znakomicie.

Arthrea III Zbigniewa Kozuba została skomponowana z myślą o poznańskich instrumentalistach – pianiście Tomaszu Sośniaku i puzoniście Wojciechu Jelińskim. Tu udany efekt współpracy i wzajemnej inspiracji na linii kompozytor – wykonawca. To również utwór pogodny, błyskotliwy, humorystyczny czasem groteskowy. Ten charakter doskonale oddali wykonawcy stosując całą paletę barw, w puzonie wzbogaconych w głównej mierze przez użycie różnego rodzaju tłumików.

Następny utwór to ponownie kompozycja Ewy Fabiańskiej-Jelińskiej – *Chorał i Toccattina* na kwintet dęty blaszany. Przejrzysta faktura w systemie tonalnym *Chorału* ukazuje piękno brzmienia instrumentów dętych blaszanych. Bardzo dobra intonacja, artykulacja i spójność brzmienia współwykonawców to walory tej części utworu. *Toccattina* ma charakter motoryczny, żywy. Puzon, w przeciwieństwie do części pierwszej nie lideruje, lecz doskonale wtapia się w barwę pozostałych instrumentów wchodzących w skład dzieła. Odczuwa się bardzo dobre zrozumienie i koordynację wszystkich członków zespołu.

Artur Kroschel jest autorem ostatniego utworu zatytułowanego *Smugi*. Dzieło zostało napisane na kwartet puzonowy a sam jego tytuł sugeruje, że będziemy mieli do czynienia z wyjątkowym potraktowaniem puzonów w sensie brzmieniowym. Największy atut instrumentu – *glissando* – został umiejętnie wykorzystany w początkowym i końcowym fragmencie *Smug*. Jego część to urozmaicone środki wykonawcze uzyskiwane za pomocą tłumików, kontrastów agogicznych, dynamicznych i rytmicznych. Całość wykonana rzetelnie, interesująco i spójnie brzmieniowo.

W odniesieniu do wszystkich wykonanych utworów pragnę podkreślić doskonałe przygotowanie i realizację materiału, staranność wykonania, bez niepotrzebnego przerysowania i przesadzania, zwłaszcza w elemencie dynamicznym. Doktorant dysponuje bardzo dobrym warsztatem instrumentalnym. Imponuje swoboda w operowaniu zróżnicowanymi środkami wykonawczymi, ładna, ciepła barwa, ciekawe fragmenty kantylenowe, elementy techniczne czy wręcz wirtuozowskie bez wrażenia gry nastawionej wyłącznie na wywołanie taniego efektu. Interpretacja wszystkich utworów jest interesująca i przemawiająca do wyobraźni słuchacza.

Część opisowa pracy liczy blisko 150 stron, co jest wartością dość sporą. Wraz z dziełem artystycznym stanowi spójną, logiczną całość. Praca podzielona jest na dwa główne rozdziały. Pierwszy opisuje znaczenie terminu „brzmieniowość” w perspektywie historycznej i interpretacji wybranych współczesnych kompozytorów polskich. Drugi odnosi definicję tego słowa do wybranych polskich kompozycji II połowy XX i XXI wieku z udziałem puzonu. Autor przybliży sylwetki twórców tych dzieł, okoliczności ich powstania a także skrupulatną analizę formalną ze szczególnym uwzględnieniem elementu brzmieniowego, sonorystyki. Celowo pominięte zostały utwory z wykorzystaniem elektroniki – szkoda, wydaje się, że chociaż jeden przykład rozszerzyłby jeszcze i tak bardzo bogato przedstawiony obraz możliwości brzmieniowych tego pięknego instrumentu. Badania poparte są przykładami muzycznymi – ich ilość jest wystarczająca. Bibliografia zawiera sporo publikacji tradycyjnych i internetowych. Są one wyczerpujące i prawidłowo dobrane. Doktorant chętnie korzystał z dostępnych publikacji rodzimych. Całości dopełnia obszerna lista – spis utworów

przeznaczonych na puzon a napisanych przez polskich kompozytorów w XX i XXI wieku. Praca jest prawidłowa od strony formalnej, napisana poprawną polszczyzną, bez błędów językowych czy stylistycznych. Drobne uwagi edytorskie dotyczą wyrazów obcojęzycznych, które często nie są pisane kursywą. Język pracy jest płynny, czytelny i zrozumiały, przy tym zachowujący naukowy charakter. Wartość merytoryczną oceniam wysoko.

Konkluzja

Praca doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie przedstawionego problemu naukowego. Doktorant wykazał się znaczną wiedzą teoretyczną i zdolnością samodzielnego prowadzenia pracy artystycznej.

Niniejszym stwierdzam, że praca doktorska mgra Wojciecha Jelińskiego - *Brzmieniowość w solowej i kameralnej polskiej twórczości puzonowej II połowy XX i XXI wieku na podstawie wybranych kompozycji* spełnia wymogi zawarte w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2016 poz. 882).

Pracę doktorską mgra Wojciecha Jelińskiego przyjmuję.

Dr hab. Damian Walentek